

105 éves Spiegler Elemér

Négygyermekes zsidó családban született Spiegler Elemér. A családja 1920-ban költözött Felsőőről Szombathelyre. Most ő a város legidősebb embere.

Spiegler Elemér 1912-ben született, nyolcéves volt, amikor a családja Szombathelyre költözött. Tízéves kora óta ugyanabban a házban él. Édesapja a Monarchia hadseregében volt tisztihelyettes. Testvérei közül a leány gyermekkorában meghalt. A fiúk közül Bélát tudták felsőbb iskolában taníttatni, ő leérettségizett, Elemér pedig cipésszakmát szerzett. 1926. október 26-án suszterinasnak állt Fischer Bernáthoz a Kőszegi utcába, nála tanulta ki a mester-séget.

1935. április 1-jén vonult be sorkatonai szolgálatra Kőszegre. Egy év után, 1936-ban szerelt le. Még ebben az évben meghalt az édesapja.

A legidősebb szombathelyi, Spiegler Elemér és az őt köszöntő Puskás Tivadar polgármester. Fotó: Szombathely.hu / Benkő Sándor

1939-ben a Cipőgyárba ment dolgozni, majd 1940-ben munkaszolgálatra került Erdélybe és a Felvidékre.

Elemér bácsi 1944-től 1945-ig a mauthauseni koncentrációs táborban volt, ahonnan 1945. július végén került haza.

Az egész családját elvesztette. Egyedül kellett új életet kezdenie.

1946. március 31-én feleségül vette a zalalövői Weltlinger Rozáliát, aki Auschwitzból menekült meg – ő is teljesen egyedül maradt, család nélkül. A házaspárnak 1948 januárjában született meg leánya, Éva, 1954 júliusában pedig fia, Tibor.

Elemér bácsi nyugdíjazásáig a Cipőgyárban dolgozott bőrátvevőként, ő szerezte be a szükséges alapanyagokat. Emiatt sokat utazott. Nyugdíjazása után a Sárvári Cipő KTSZ-nél dolgozott 72 éves koráig. Az utolsó pár cipőt 87 éves korában készítette (annak is már 18 éve).

Vas Népe

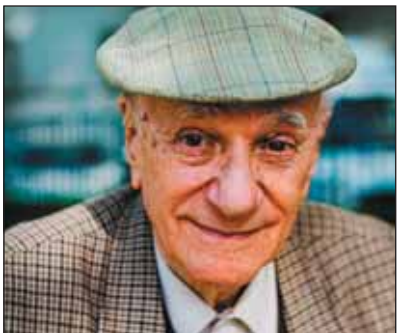
Mint lapunk olvasóját, mi is köszöntjük és bis 120-at kívánunk Spiegler Elemérnek!

Új Élet Szerkesztősége

Benedek István Gábor kitüntetése

Augusztus 20-án alkalmából Balog Zoltán, az emberi erőforrások minisztere kitüntetéseket nyújtott át többek között az irodalmi élet kiválóságainak. Benedek István Gábor, lapunk munkatársa a Magyar Érdemrend Lovagkereszt polgári tagozat díját vehette át.

BIG a zsidó élet és a zsidó sors ábrázolásában egyedülálló író. Gyermekkorában megjárta a deportálás poklát, ennek emléke determinálta irodalmi munkásságának egy részét.

A rabbiképzőben eltöltött néhány esztendő során elsősorban Scheiber Sándor erősítette zsidó tudatát.

A Remény című folyóirat főszerkesztőjeként, a Füst Milán Páholy létrehozójaként hosszú évek óta népszerűsíti a zsidó irodalom gyönyöszemeit.

Gratulálunk, BIG, ad meá vöszrim!
Új Élet szerkesztősége

Európának vége, mindenki alijázzon Izraelbe!

Meir Bar-Hen rabbi

Meir Bar-Hen barcelonai rabbi a JTA-nak nyilatkozva azt mondta, hogy Európának vége, mindenki alijázzon Izraelbe a muszlim erőszak elöl.

A barcelonai merénylet 14 áldozata, valamint a cambrilsi támadás adta az apropót számára, hogy megismételje korábbi véleményét: Európa elveszett, Európa iszlamizálódik, a muszlimok egyre erősebbek lesznek.

A rabbi nézetétől eltér a helyi hitközség véleménye, mely szerint a biztonsági erőkre vetett bizalom töretlen, nincs ok a menekülésre.

A város polgármestere szolidaritási menetet szervezett, amely előtt felhívták a rabbi figyelmét arra, hogy jó lenne, ha azon nem venne részt, „mert olyan zsidós külseje van”.

Latorcai Csaba interjújából

A Miniszterelnökség helyettes államtitkárával készített interjút az Észak-Magyarország. Ebből közöljük a bennünket érintő részletet.

– Miként lehetséges, hogy a Kormány csak a zsidó közösségi kerekasztalnál egyeztet az izraelita felekezettel. A többi nagy egyházakkal miért nincsenek ilyen találkozók?

– Ennek az az oka, hogy a magyarországi zsidóságot őt szervezet képviseli. A legnagyobbak, a Mazsihisz, az EMIH és az ortodoxok mellett még van két kisebb szövetségük. Vannak olyanok, amelyek a világi ügyekre, mások a karitatív tevékenységekre és az egyházi létesítmények fenntartására koncentrálnak. A Magyar Kormány úgy látja helyesnek, ha minden szervezettel egyszerre egyeztet. Termé-

Latorcai Csaba: Sokkal könnyebb lenne a dolgunk, ha itt is csak egy szervezettel kellene megállapodni.

szetesen sokkal könnyebb lenne a dolgunk, ha itt is, mint más nagy egyházaknál, csak egy szervezettel kellene megállapodni. Am a zsidóság autonómiájához tartozik az őket képviselő szervezetek meghatározása, és mi minden esetben tiszteletben kell hogy tartjuk ezt a döntést.

– Nemrégiben a kormányinfón is bejelentették, hogy az elhagyott zsidó temetők rendbetételére már az idén félmilliárd forintot szavaztak meg. Nem mindenki ismeri ennek a döntésnek a hátterét.

– Ez a fajta gesztus több, mint egyszerű lelkiismereti kérdés. A holokauszt következményeként 1600 gondozatlan sírkert található Magyarországon. Ebből több mint 120 olyan állapotba került, amiben a munka már nem tűr halasztást. Az izraelita hitközségek, már ahol még egyáltalán fennmaradtak, képtelenek önerőből megbirkózni ezzel a feladattal. A forrást a Magyarországi Zsidó Örökség Közalapítvány fogja kapni, nekik kell elszámolniuk az elvégzett munkával. Ennek a programnak van egy másodlagos célja is. Szeretnénk ezeket a sírkerteket beilleszteni az iskolai közösségi szolgálat rendszerébe. Vizsgáljuk a bevonás lehetőségét. Egy-egy rendhagyó történelmi óra keretében szemléletesen, egyben kegyelettel bejáratnák a fiatalok a közös múltunk részét képező temetőket. Megismerhetnék, hová vezetett az egymás iránti gyűlölet, a gyilkos antiszemitizmus. Itt érdemes kiemelni a miskolci zsidó közösség összefogását, az avasi temető mintaértékű rendbetételét. A kilenc hektáros területet közmunkaprogram keretében parkosították. Ehhez nemcsak az állam adott pénzt, hanem a német tulajdonú MTB traktor-gyár is gálánsan járult hozzá, praktikus gépeket, traktort és ágdarálót ajándékozott a hitközségnek. Jó hallani, hogy mostanában egyre több olyan vidéki önkormányzat, ahol már nem élnek zsidók, csatlakozott az elhagyott temetők rendbetételéhez, helyreállításához, takarításához.

„Mózes és Izrael törvényei szerint”

Esküvő Nyíregyházán

Reé szombatján mártirként szólították a tórához Sájt, a vőlegényt. A harmadik vigasztaló haftara volt soron, amely a diaszpórából hazatérőknek szól (Jesája 54.11–55.4.). Nos, Sáj és Rivka már hazatértek: Jeruzsálemben élnek, így oda utaztak vissza, miután Rivka szülővárosában, Nyíregyházán augusztus 20-án, vasárnap, megtartották az esküvőjüket. Köszönjük nekik, hogy megtisztelték hitközségünket, és csodaszép zsinagógánkban rendezték meg eddigi életük legnagyobb eseményét!

Deutsch Péter rabbi adta össze a párt. Beszédében többek között a következőket mondta:

Egy tanítást szeretnék adni nektek, amibe mindig belekapaszkodhattok, ha netán letérnétek az útról. Azt írja a Tóra: se jobbra, se balra ne térj el a szótól, amelyet neked mondanak. Rási szerint még akkor se térj el, ha egy rabbi azt mondja neked, hogy a jobb a bal és a bal a jobb. Rabbi Berkovits felteszi a kérdést: hogy létezik ez? Minket, zsidókat úgy teremtett az Örökkévaló, hogy az önálló gondolkodásban hiszünk. Szabad választásunk van. Híresek vagyunk arról, hogy nem feltétlen az egyszerűbb utat keressük. Berkovits rabbi megadja a választ: Rási nem arra gondolt, hogy a nyugat keleten vagy a kelet nyugaton van. Amiről a Tóra beszél: ne térj el a szótól, amelyet adtak neked se jobbra, se balra, ez szubjektív szemlélet kérdése. Minden attól függ, honnan nézzük. Ha egymással szemben állunk, akkor valóban: ami nekem jobbra van, az neked balra, és ami neked jobbra, az nekem balra. Így van ez az

Mázál tov!

életben is. Lesznek olyan élethelyzetek, amelyekben nem tudjuk, mi a helyes. Lesznek kihívások, lesznek olyan dolgok az életetekben, amelyekben nem fogtok egyetérteni. Biztosan lesznek köztetek viták. A legfontosabb, hogy ilyenkor ne egymással szemben legyetek, hanem egymás mellett, mert akkor a jobb mindkettőtöknek jó lesz. Figyeljetek egymásra, szeressétek egymást, tiszteljétek a szüleiteket. Mindnyájan azt kívánjuk nektek, hogy jöjjenek a kisbabák, lássátok őket felnőni. Gyertek ide, Nyíregyházára, és látogassatok meg minket Pesten, a Bethlen téri zsinagógában is. Mindnyájan azt mondjuk: így legyen, ámen.

Szöveg és fotó: Somos Péter

Kenyérszentelés

Augusztus 20-án ökumenikus istentisztelet keretében szentelték meg az idei első kenyert Kiskunhalason. Felekezetünk részéről Raab András elnök (képünkön) vett részt az eseményen.

ZSIDÓ VILÁGHÍRADÓ

Venezuela

Az Izraellel kialakult barátságatlan helyzet, valamint a tartós politikai és gazdasági válság miatt a zsidó közösség létszáma folyamatosan csökken. A kivándorlók elsősorban az USA-ban és Izraelben telepednek le. Hugo Chávez elnök hatalomra kerülésekor, 1999-ben még 22.000, 2015-ben már csak 7000 hittestvérünk élt az országban. Jelenleg a számuk hozzávetőleg 5000.

Az elmúlt hetekben 24 zsidó távozott Izraelbe, akiket az idén még mintegy száz fő követ. A kivándorlást akadályozza a hatóságok lassú és bürokratikus ügyintézése. A lakosság életét megnehezíti a folyamatos élelmiszer- és gyógyszerhiány. A zsidó közösség nemcsak zsuorodik, de el is szegényedik.

A fővárosban, Caracasban nagyjából 1400 idős zsidó él. Hétszáz család a hitközség állandó támogatására szorul. A CAIV emyőszervezet tájékoztatása szerint az elmúlt években több ezer antiszemita provokáció és erőszakos cselekedet történt az országban.

Törökország

Rövid időn belül két Izrael-ellenes tüntetés is volt Isztambulban. Az egyik a város legrégebbi zsinagógája, az Ahrida előtt zajlott, ahol az összegyűlt tömeg Izraelt támadó jelszavakat kiabált. A másik megmozdulást a Neve Shalom templom előtt tartották. A tüntetők belökték az épület ajtaját, és idegen tárgyakat dobáltak a belsejébe.

A korábbi támadások miatt a hatóságok a zsinagógákat szigorúan őrzik, és idegenek csak a közösség engedélyével léphetnek be. A provokációkra a jeruzsálemi al-Aksza mecsetnél csak néhány napig használt, fémdetektorokkal felszerelt kapuk miatt került sor, amelyeket két izraeli rendőr meggyilkolása miatt, biztonsági okokból helyeztek el.

Erdogan török elnök kijelentette, „Izrael arra készül, hogy lerombolja Jeruzsálem iszlám jellegét”.

Szerbia

Az oktatási minisztérium és az izraeli Jad Vasem együttműködési megállapodást kötött, amely elősegíti a holokauszttal foglalkozó tanárok megfelelő felkészítését. A szerződés aláírásánál jelen volt a szerb oktatási miniszterhelyettes is.

A közelmúltban Jeruzsálemben tartott szemináriumon több, Szerbiából és Bosznia-Hercegovinából érkezett oktató vett részt. Korábban a szerb tanárok és kutatók nem hivatalos formában voltak ott az előadásokon. A kormányzati megállapodás viszont lehetővé teszi teljes jogú akkreditációjukat.

A Jad Vasem égisze alatt működő Holokauszttanulmányok Nemzetközi Központjának igazgatója kijelentette, hogy intézetüknek már mintegy 50 országgal van kormányközi kapcsolata.

Szerbia 2011 óta tagja a Nemzetközi Holokauszt- emlékezési Szövetségnek (IHRA), amelyhez Bosznia-Hercegovina 2016-ban megfigyelői státuszban csatlakozott.

Nicaragua

A Times of Israel jelentése szerint egyszerre 114 betérés történt a közép-amerikai országban, amit a gyökereiket kereső, elszigetelt közösségeket támogató, New York-i székhelyű Kulanu szervezet készített elő. Az eseményt követő napon 22 házaspár a vallási hagyományoknak megfelelő esküvőt tartott. Az ünnepség része volt, hogy az USA-ból és Izraelből érkezett ortodox rabbik Managuában felavattak egy rituális fürdőt. A közel öt évig tartó felkészítést amerikai rabbik végezték, akiknek egy spanyol tolmács segített, mert a helyiek többsége nem beszél angolul.

A kivándorlást akadályozza a hatóságok lassú és bürokratikus ügyintézése (Venezuela)

Az Ahrida zsinagóga. A tömeg Izraelt támadó jelszavakat kiabált (Törökország)

Jad Vasem. Itt készítik fel a holokauszttal foglalkozó tanárokat (Szerbia)

Ők már betértek (Nicaragua)

A Kulanu 2012-ben és 2014-ben már kétszer 14 fő számára szervezett betérést, akik részint vegyes házasságban éltek, másrészt zsidó gyöke-

reikre hivatkoztak. Bonita Sussman, a szervezet alelnöke szerint öröndetes, hogy sok szenvedés és megpróbáltatás után a zsidó közösség ismét növekszik. 2010-ben Nicaraguában csak ötven zsidó élt, akiknek a többsége amerikai nyugdíjas volt.

Kovács

Egy bécsi lány Elvis és Hollywood búv körében

A rocklegenda elevenedik meg Bécsben a Jüdisches Museum Wien aktuális kiállításán. Az augusztus 16-án 40 éve elhunyt Elvis Presleynek nem akármilyen kötődése volt a császárváros-hoz: magántitkárnője és bizalmasa egy Bécsből emigrált zsidó lány, Trude Forsher volt.

A lány 18 évesen, 1938-ban hagyta el Ausztriát, és Londonon keresztül nemcsak magát, de családját is Amerikába menekítette. Hollywood és a showbiznisz csillogása teljesen elbűvölte. Szerencsés kapcsolatai folytán – távoli rokonságban állt az Elvis dalait jegyző zeneszerzők kiadójának, a Hilland Range Songsnak a tulajdonosaival – az 50-es években megcsípte azt az állást, amiről Amerika-szerte minden nő álmodott: Elvis személyi asszisztense lett.

A „Trude & Elvis. Bécs – Memphis – Hollywood” tárlat egy egészen egyedülálló magángyűjteményen keresztül mutatja be az 50-es évek Hollywoodját és a Királyt. Trude hagyatéka 2500 mappányi írásos dokumentum mellett rengeteg emléktárgyat és relikviát tartalmaz ebből a korszakból, amelyeknek egy részét fia, James bocsátotta a Bécsi Zsidó Múzeum rendelkezésére.

Trude a Király halála után is a szórakoztatóiparban maradt, Adolph Zukor, a legendás magyar származású hollywoodi producer unokájával közös televíziós produkciós irodát alapított. Ekkoriban egy nő a produkciós szakmában fehér hollónak számított Hollywoodban. Nyugdíjba vonulása után szociálpolitikai szerepet vállalt, számos kitüntetést és díjat kapott az egyedülálló anyáért végzett munkájáért.

A kiállítás ennek az erős és ambiciózus asszonynak a történetén keresztül mesél az 50-es évek férfiak által dominált Hollywoodjáról, és persze Elvisről, a közeli munkatársról és ikonról.

(A Trude & Elvis. Bécs – Memphis – Hollywood című kiállítás még 2017. november 12-ig várja a látogatókat Bécs belvárosában, a Dorotheer gasse 11. szám alatt vasárnaptól péntekig, reggel tíz és este hat óra között.)

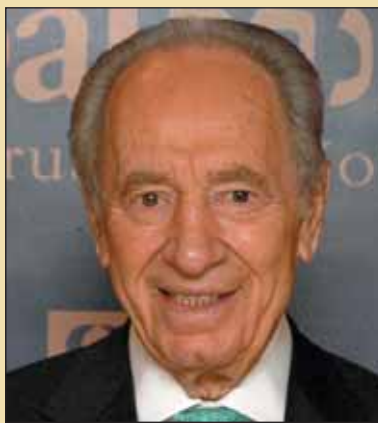
fidelio.hu

Elvis és Trude munka közben (1956)

Fotó: James Forsher Estate

Hullámzó történelem

Simon Peresz (1996):

Minden zsidónak
Izraelben a helye!

Ariel Saron (2005):

Erős diaszpórára
van szükség!

Benjámín Netanjahu
(2017):

Egyáltalán nincs
szükség diaszpórára!

IZRAELI

Meghalt a világ legöregebb férfia

Egy hónappal 114. születésnapja előtt meghalt Jiszrael Krisztál, a világ legöregebb férfia Izraelben – jelentette a ynet nyomán az MTI.

A Haifán élő lengyel holokausztúlélő rosszul érezte magát, kórházba viték, ahol másnap délben elhunyt – közölte lánya, *Sula Kuperstoch*.

„Nagyon optimista volt mindannak ellenére, amin átment, hiszen elvesztette az egész családját a vészkorszakban, de mindenben a szepet és a jót látta. Volt arányérzéke, és tudta, mi a fontos, és mi nem. Ezt tanultam tőle” – emlékezett lánya.

Krisztál személyében Izrael történetében először lett 2016-ban az ország polgára a Guinness Rekordok könyve által is elismerten a világ legöregebb férfia. Az erről szóló dokumentumot 112 éves, öt hónapos és 25 napos korában vehette át a haifai férfi.

A világleletében cukorkakészítéssel foglalkozó Jiszrael Krisztál 1903. szeptember 15-én született a lengyelországi Zarnow faluban. Már háromévesen elkezdett a helyi zsidó vallási iskolába járni, majd a közeli Lódzba költöztek. Ott családot alapított, és egy cukorkagyártó üzemet hozott létre.

1940-ben a gettóba kellett költöznie feleségével és két gyermekével, ahonnan 1944-ben Auschwitzba deportálták. Két hónap után más lágerekbe került, és amikor felszabadult, 37 kilós volt. Felesége és gyermekei nem éltek túl a világegést.

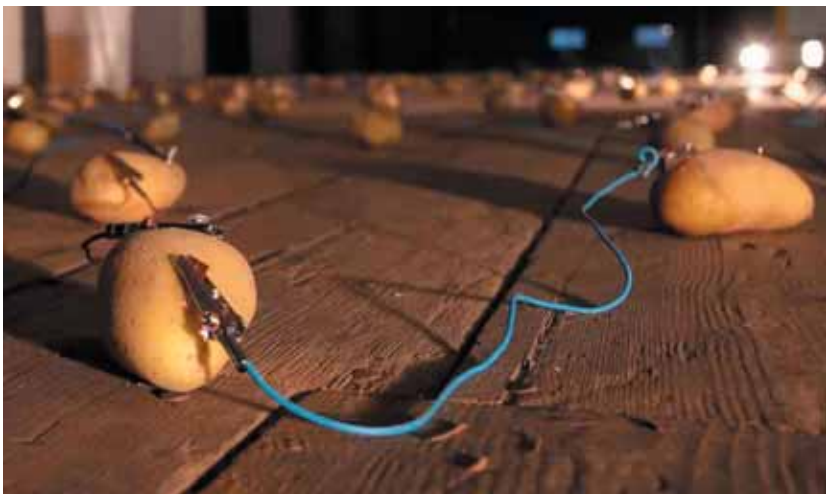
A háború után Lódzban újrarendítette cukorkaüzemét, és ismét megnősült. 1950-ben új családjával Izraelbe költözött, és Haifán telepedett le, ahol újfent cukorkák gyártásával kezdett foglalkozni. Egy fia és egy lánya született, most már unokák és dédunokák vették körül.

Lehetséges, hogy volt nála idősebb férfi, de a Guinness Rekordok könyve csak azt fogadja el, aki élete első húsz évéből származó okmányokkal képes igazolni életkorát.

Az előző világrekorder, a japán Koide Jaszutaro két hónappal 113. születésnapja előtt hunyt el.

A nők általában tovább élnek a férfiaknál, jelenleg a világ legidősebb embere a 117 éves jamaicai *Violet Brown*. Az eddigi valaha élt legidősebb ember a 122 évesen és 164 napon 1997-ben elhunyt francia *Jeanne Louise Calment* volt.

Krumpliból töltött laptop

A krumpliról tölthető mobiltelefon, a hűtőszekrényben könnyen tárolható, kocka alakú dinnye és az uborkaformára varázsolt citrom vagy ananász is hozzátartozhatnak mindennapjainkhoz a közeljövőben. A zöldségeknek és gyümölcsöknek már nemcsak az ízük, tápértékük lesz fontos, hanem a praktikumuk is. Jól kell illeszkedniük modern életünkhöz, és olyan funkciókat is el kell majd látniuk, amelyekre korábban álmodunkban sem gondoltunk.

Szinte hihetetlen, de 1,3 milliárd ember még ma is elektromos áram nélkül éli napjait. Számukra jelenthet megoldást egy első hallásra szokatlan tünő ötlet, a krumpliból készült elem. A jeruzsálemi Héber Egyetem kutatói szerint néhány vezeték és LED-égő segítségével egyetlen szem burgonya képes annyi izzót táplálni, ami 40 napig elegendő megvilágítást szolgáltathat egy szoba számára.

Az elem elkészítéséhez szükség van egy anódra (például cinkre), il-

SZÍNES

Azt sem tudták, mi az a narancs

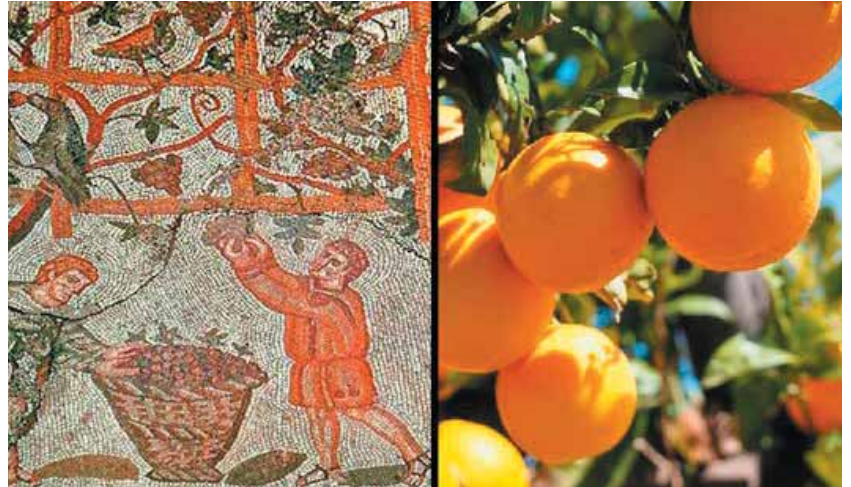
A citrusfélék ma már meglehetősen gyakran számítnak a mediterrán térségben: Rómában, Athénban vagy Barcelonában lépten-nyomon a számunkra teljesen egzotikusnak számító narancs- vagy citromfákba botlunk. Nem volt ez azonban mindig így, a Római Birodalomban például csak a tehetőseknek volt citromfájuk, narancsról pedig még csak nem is hallottak, hiszen az csak a 10. század környékén terjedt el a Földközi-tenger mentén. Egy tel-avivi kutató legújabb tanulmányában megvizsgálta a savanykás ízű gyümölcsök vándorútját.

Dafna Langgut archeobotanikus, a Tel-Avivi Egyetem munkatársa kutatását a történelem eddig ismert legrégebbi citrusféléihez köthető bizonyítékoknál kezdte, amelyet a jeruzsálemi királyi kert között találtak egykoron. A lelet mintegy 2500 éves múltra tekint vissza, amikor a mai Izrael és Palesztina területe a Perzsa Birodalomhoz tartozott. Ezt követően forrásokat, képzőművészeti ábrázolásokat, egyéb leleteket, valamint magokat vett górcső alá, továbbá megvizsgálta virágmintákat és gyümölcsmaradványokat, aminek segítségével nyomon követhette a citrusfélék vándorlásának útját.

Az első citrusféle, amely a Mediterráneumba érkezett, a citrusfa volt, amely egyszerűen a nyugat felé tartó népvándorlás útját, valamint a kereskedelmi útvonalakat „követte”. A mai Burma, India, majd Perzsia legkeletibb részei felől a Közel-Keletet átszelve került a Földközi-tenger térségébe, valamikor az i. e. 4–5. században. A litván, magyar, francia, német, finn, lett és egyes szláv nyelvekben a neve kísértetiesen hasonlít a citromhoz, ám a citrus – *Citrus medica*, néhol cédrátként is említik – nem keverendő össze a ma ismert citrommal, amelynek vékonyabb a héja és kevésbé göröngyös a külseje, mint a cédrátnak.

Maga a citrom mintegy négy évszázaddal később követte a Mediterráneumba „ősapját”, legrégebbi régészeti maradványaira a római Forum Romanumban bukkantak rá. „Több mint egy évezreden át a citrom és a citrus volt az egyetlen citrusféle, amelyet valóban ismertek a Földközi-tenger mentén élők” – magyarázta Langgut.

Mivel a citrus volt az első ilyen gyümölcs, róla nevezték el a citrusféléket, amelyek kezdetben hihetetlen ritkák voltak. Ezt ma már igen nehéz elhinnünk, hiszen minden második déli tengerparti kerthelyiségben narancsot vagy citromfát találunk. Szinte törvényszerű, hogy amiből kevés van, értékessé válik, és az elit kisajátítja magának. Ez történt a citrussal és a citrommal is, főként a római előkelőségek büszkélkedhettek kellemes illatú, gyógyításra is alkalmas növényekkel. A citrusfélék egyébként néhány korai keleti kultú-

rában jelentős vallási színezetet is kaptak.

„Míg a citrus és a citrom különleges és drága terméként érkezett a Mediterráneumba, addig a citrusfélék közé tartozó többi gyümölcs európai elterjedésének gazdasági okai voltak” – írta az archeobotanikus a tanulmányban. Az sem mellékes, hogy sokkal később érkeztek az öreg kontinensre, mint elődeik. A mostani

kutatás szerint a 10. századnál aligha hamarabb. A keserű narancs, a zöldcitrom vagy a pomelo az arab hódításnak köszönhetően jutott el a Földközi-tenger partjaira. Az edeskésebb narancs vagy a mandarin pedig még többet késett, a mostani elemzés igen széles időkeretet ad neki, valamikor az 1400-as és az 1800-as évek között terjedhetett el.

Múlt-kor

Ha van kamera, ha nincs...

Több ezres őrzőgő tömeg dobált köveket a rendfenntartó erőkre és a Nyugati Fal előtti térségre – A határrendőrök tömegoszlató eszközöket vetettek be – Kritikus fordulópont lehet a pénteki ima

A kormány utasításának megfelelően leszerelték a Templomhegy bejáratánál a nyolc nappal korábban felszerelt magnetométeres fémdetektorokat és a belépőket azonosítani képes videomonitorokat.

A fémdetektorokat azt követően szerelték fel, hogy július 14-én, pénteken reggel hét órakor három izraeli arab Umm el-Fahem városból gépfegyverrel meggyilkolt két izraeli határrendőrt a jeruzsálemi Óváros Oroszlános kapujánál. A fegyvereket az elkövetők videofelvételekkel bizonyítottan az el-Aksza mecsetben kapták kézhez.

Az izraeli biztonsági intézkedések régen nem látott intenzitású zavargásokat eredményeztek Jeruzsálem Óvárosában és arab lakta negyedeiben. Több ezer fanatikus hívó köveket és petárdákat dobált a rendfenntartó erőkre és a Templomhegy alatt fekvő Nyugati Fal térségére, annak ellenére, hogy követeléseik teljesültek és a jeruzsálemi főmufti kijelentette, hogy a konfliktust a maga részéről lezártnak tekinti.

A határrendőrök tömegoszlató eszközöket vetettek be. Palesztin jelentések 113 sebesültről szólnak.

Az izzó vallási örület megnyilvánulásaira csak olajat öntöttek a Palesztin Autonomia elnökének, *Abu Mázennek* a háborgókat dicsérő és bátorító megnyilatkozásai. Közben Törökország elnöke, *Erdogan* is hallatta hangját, és felhívta a földkerekség minden muzulmánját, hogy keljen el-Kudusz, azaz az iszlám Jeruzsálem védelmére.

A palesztin tömegek politikai és vallási vezetőinek teljesült legfőbb stratégiai céljuk: az etnikai-nemzeti jellegű palesztin-izraeli konfliktust muzulmán-izraeli, sőt, hallgatólagosan muzulmán-zsidó konfliktussá terebélyesíteni.

Az új, minden eddiginél kockázatosabb szituáció kritikus fordulóponttá lehet a pénteki ima idején. Az általunk Templomhegynek nevezett magaslaton, amelyet másfél milliárd muzulmán és Izrael-ellenes nem muzulmán szövetségeseik a Mecsetek Terének neveznek, olyan forrongás veheti kezdetét, amely egyszermind új, baljós történelmi fordulat nyitányát is jelentheti.

Halmos László

Idén 15 éves a Spinoza Zsidó Fesztivál

A négy bemutató mellett számos zenés program, színházi előadás, koncert és filmvetítés is látható szeptember 9. és 24. között a Spinoza Színház zsidó fesztiválján.

A Spinoza tizenöt napos fesztiválján 78 művész lép fel, köztük olyan

thytól napjainkig kik voltak a legnagyobb zsidó humoristák.

Kiemelt ajánlataink

Szeptember 10. (vasárnap) 15 óra: Régi kántordallamok. A zsidó zene szellemtörténete.

nevek, mint Gyabronka József, Hábetler András, Hegedűs D. Géza, Herczenik Anna, Klein Judit, Makranczi Zalán, Müller Péter Sziámi, Szakcsi Lakatos Béla, Fellegi Balázs, Derzsi György, Masa Tamás.

Az idei fesztiválon a zenés játékok dominálnak. Ebből a műfajból négy saját produkciót is láthatnak a nézők a Spinozában. A Dívá címűt premiéreként mutatják be, emellett a Frida, a Spinoza & Rembrandt és a Poppera is szerepel a kínálatban.

Az Első kétszáz évem az idei fesztivál másik fontos premierje, a Királyhegyi Pál életéről szóló keserű monodráma mellett a Spinoza közönségkedvence, a Herzl is látható lesz, Makranczi Zalán főszereplésével.

Ebben az évben igazi filmkuriózzal készülnek a szervezők.

A magyar zsidóság 2000 éves történetét filmen elbeszélve részben már bemutatta a Spinoza, azonban Dénes Gábor sorozatának legújabb részeit a magyar zsidóság háború utáni életéről most láthatja először a közönség. Betekintést kaphatunk továbbá Weiss Manfréd családjának sorsába is, és megismerhetünk több száz éves kántordallamokat.

Zene nélkül nem múlhat el fesztivál, Leonard Cohen, Seress Rezső és Gershwin dalai, valamint a klezmerkoncertek nem maradhatnak ki a Spinoza Zsidó Fesztiváljának ez évi programjából sem.

Végül, de nem utolsósorban, Heller Ágnes, Gábor György és Ungvári Tamás gondolatait is hallhatják az érdeklődők. Ami pedig a humort illeti, kiderül, hogy a zsidó Bibliában kinek van a legjobb humora (persze hogy az Örökkévalónak!), és arról is képet kapunk, hogy Karin-

Szeptember 19. (kedd) 19 óra: Heller Ágnes, Gábor György: Humor a zsidó Bibliában?

Szeptember 24. (vasárnap) 15 óra: A magyar zsidóság 2000 éves története. Dénes Gábor filmsorozata, 10. rész.

Szeptember 24. (vasárnap) 19 óra: A zsidó humor. Karinthy Frigyesről napjainkig.

Heller Ágnes

Fotó: Véner Orsolya / Spinoza Színház

Ízelítő az előadásokból

Frida

Frida Kahlo, spanyol-indián-magyar-zsidó származású, mexikói festőnő színes-tragikus élete. Rossz lapokkal indul (gyermekparalízis, baleset, harmincnyolc műtét, életre szóló fájdalom stb.), mégis a kor egyik legszínesebb életét éli. Viharos életének néhány fontos állomása: eszeveszett házassága Diego Rivera

festővel, viszonya Josephine Bakerrel és kapcsolata Trockijjal.

Szereplők: Frida – Herczenik Anna, Diego – Hábetler András.

Poppera

Hogyan legyünk boldogok? Ezt feszegeti manapság a világ számos boldogság-professzora. Van remény arra, hogy boldogok legyünk? Az érintett témák mindannyiunk számára ismerősek: szerelem, házasság, kötődés, unatkozás – és zsidó identitás.

Szereplők: Professor – Hábetler András, Lány – Bucsi Annamária, Fiú – Merán Bálint.

Karády Katalin: A Dívá!

A népszerűség könnyen elmúlik, Karády Katalin azonban ma is fényesen ragyog. Karády a háborús szórakoztatóipar dívája, First Ladyje volt.

Legenda, jelenség, és ember az embertelenségben. Lakásaiban a zsidó meg nem zsidó barátait büjtötte. Féltett ékszereit tette áruvá, csak hogy ártatlan zsidó gyerekeket megmentsen a biztos haláltól.

Írta és konferálja: Gál Róbert.

Spinoza & Rembrandt

Spinoza és Rembrandt, a 17. századi Amszterdam két nagy alakja, ugyanazon a téren lakott. Rembrandt az érzelmek, Spinoza az értelem embere. Ugyanazon a napon mindketőtjükkel megrázó esemény történik: Spinozát kitagadják az amszterdami

Zsinagógák a muszlim világban

Magen Ábrahám Zsinagóga, Libanon

Juszeif Abad Zsinagóga, Irán

Bet-El Zsinagóga, Marokkó

A Tuniszi Nagy Zsinagóga, Tunézia

Hegedűs D. Géza és Kalmár Tibor

Fotó: Véner Orsolya / Spinoza Színház

Herzl

A Spinozától csupán néhány méterre született Max Nordau és Herzl Tivadar. Két magyar zsidó, akiknek meghatározó szerepük volt Izrael létrejöttében. Hogyan? Mit csináltak? Hogy jutott el a színműíró Herzl a világ vezető politikusaihoz? A mai Izraelen kívül melyik 10 ország jöhetett még szóba mint a zsidók lehetséges otthona?

Szereplők: Herzl Tivadar – Makranczi Zalán, Max Nordau – Gyabronka József, Pincér – Hajdú László.

Bibliai növények a szegedi zsinagóga körül

Többek közt cédrusfákat, berkenyét, füge- és almafát telepítenek a zsinagóga parkjába. A sokak által hiányolt tiszafák egy jobban karbantartható változata is visszakerül. Sikertült olyan koncepciót kitalálni, amely lehetővé teszi a kert sokszínűségét az év minden szakában, mégis szinte azonos az eredeti tervekkel.

A végéhez közeledik a kibővült szegedi Új Zsinagóga tavaly megkezdett felújítási programja. Az épület külső szerkezetének helyreállítása mellett lehetőség nyílt a körülötte lévő park és kert rekonstrukciójára is. *Lednitzky András*, a hitközség elnöke elmondta, a kormánytól 50 millió forintot kaptak a két, rossz állapotban lévő torony helyreállításra, majd további 950 millió forintot a külső szerkezet felújítására. „Sikerült többet teljesítenünk, mint ami az eredeti tervben volt. Megoldottuk, hogy a park Löw Immanuel egységes szerkezetű bibliai kertjének tervei alapján valósuljon meg. Az épület szépsége igazából most bontakozott ki az emberek előtt, hiszen az elmúlt 70 év alatt eltakart művészeti emlék volt a fák takarásában, olyan fákban, amelyek nem a nemzetközi hírű botanikus tervei alapján kerültek oda” – mondta az elnök.

A 114 éves műemlék készülő parkjának vezető tervezője, *Wagner Péter* szintén megjegyezte: az évek során olyan fákat telepítettek az épület köré, amelyeknek semmi közük nem volt az eredeti koncepcióhoz, ezért a fák túlnőtték az épületet. Valódi arányai akkor váltak láthatóvá, mikor ezeket

eltávolították. A cél a 30-as évekbeli eredeti állapot visszaállítása, a Szegedi Zsidó Hitközség levéltárában megtalálható eredeti tervek alapján. „Az eredeti koncepció azon alapszik, hogy a Biblia növényeit, amelyek a zsidóság száműzetését kísérik, végigtársítsa a Magyarországra jellemző növényvilággal. E két világ összeházasítása volt Löw és a mi célunk is” – tette hozzá a tervező. *Holtság Ágnes* tájépítész értelmezte a rajzokat, mivel neki köszönhetően jött létre az új elgondolás.

A fásítási térképre alapozták a terveket, amelynek 80%-át sikerült megfejteniük. A fennmaradó rész annyira halvány volt, hogy a szakemberek sem tudták kibogozni. Az eredeti tervekben szereplő 76 növény közül 35 felelt meg az itteni tényezőknél. *Holtság Ágnes* kiemelte, a rekonstrukció előtt eltávolított fák mindegyike rossz állapotban volt, illetve az épülethez való közelségük miatt kárt tettek abban. Mint mondja, az épülő kert méltó környezete lesz a zsinagógának. „Sikerült olyan koncepciót kitalálni, amely lehetővé teszi a kert sokszínűségét az év minden szakában, mégis szinte azonos Löw terveivel. A botanikus szép parkot ül-

Cédrus

Forrás: Wikipédia

tett a zsinagóga köré, a borostyándombokon álló, a Szentföldet jelképező 24 cédrusfa ismét megjelenik majd, csakúgy, mint a páros jegegyfák a bejáratoknál” – fogalmazott *Holtság Ágnes*. A kert nagy részét örökzöldek alkotják, de többek közt megtalálható lesz benne a boróka, a vadrózsa, a füge és az orgona is. A sokak által hiányolt tiszafák egy jobban karbantartható változata is visszakerül.

A felújított zsinagógát a XIII. Szegedi Őszi Zsidó Kulturális Fesztivál keretében adták át. A tervek szerint ezután már csak pótlólagos munkálatokra lesz szükség, mivel vannak olyan növények, amelyek a nyári hónapokban nem ültethetők el, csak az őszi beköszöntéssel kerülhetnek a földre. A kert gondozására a hitközség kertészt foglalkoztat majd, akinek többek közt a növények ápolása lesz a feladata.

Bartus Bella / szegedma.hu

...és ideje van a nevelésnek

Két festő beszélget:

– Mit mondanak a kiállításokról a kritikusok?

– Megosztanak a vélemények. Van, aki a festőket sajnálja, van, aki a vásznat.

***

Új rab érkezik a börtönbe.

A többiek megkérdik tőle:

– Te is fogoly vagy?

Erre a hapsi:

– Miért, mi legyen, fácán?

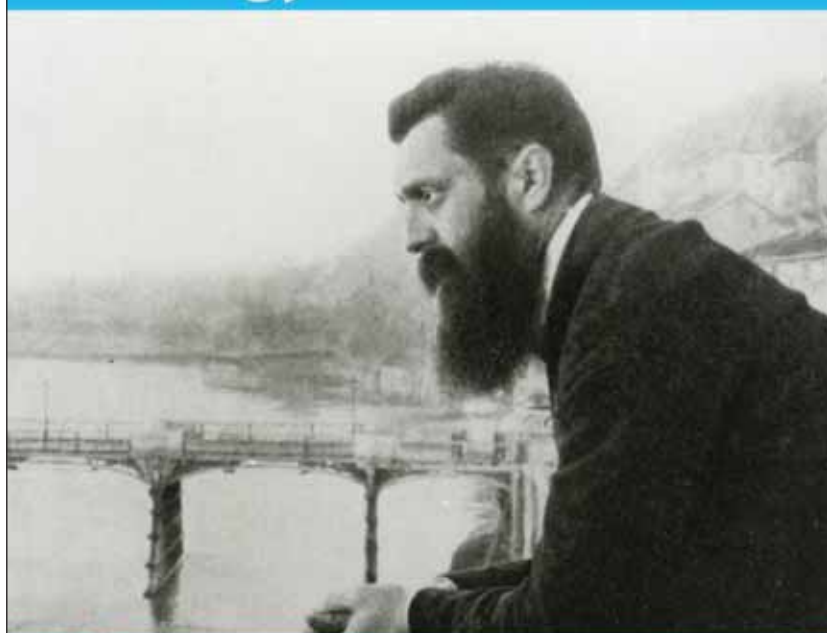
***

Anya és fia beszélgetnek:

– Fiam! Egy kismadár azt csicseregte nekem, hogy szoktál füvezni!

– Itt szerintem az egyetlen, aki szív, az te vagy, Anya! Nem én beszélgetek a madarakkal!

Herzl Tivadar örököi hagyta nekünk....

Biztosítani akarjuk a zsidó nép és Izrael Állam létének folytonosságát.

Az Ön öröksége is hozzájárulhat e célhoz.

Keren Hayesod - United Israel Appeal, a szervezet, amely Izrael részére gyűjt adományt.

Tőlünk megtudhatja hogyan
E-mail: legacy@kh-uaia.org.il
Telefax: +972-4-6263636
Mobil: +36-30-7154136

SPÁNN GÁBOR

Éhes disznó sakterrel álmodik

Ez az eredetihez képest kiforgatott tájleltető bölcesség egy tévériport kapcsán jutott az eszembe. Az egyik kereskedelmi tévé magazinműsorában készítették egy riportot, amitől kis híján fotelestül lehidaltam. A világot járó magyar riporter felfedezett Tel-Avivban egy éttermet, mely disznóhúsból készült csemegéket árul, ezt hatalmas héber betűkkel utcai ételapján feltünteti. A tudósításból kiderült, hogy évek óta ilyen népszerű kezdeményezés Erecben nem volt, láthatóan tömegek álltak a vendéglő ajtajában, szabad asztalra várva.

Interjút is készítettek az étkezde tulajdonosával. A magyar riporter értelemeszerűen azt firtatta, hogy fér ez össze a zsidó vallás szigorú tilalmával. A tulajdonos komoly magyarázatba fogott: kijelentette, hogy megbízható zsidó vallástudorokkal konzultált, és arra jutottak, hogy amennyiben a sertést nem szent földön tenyésztik, hanem például betonlapozaton vagy raklapokon, már elveszti tréfli jellegét.

Na erre én felkiáltottam, ekképpen: Asszony, figyelj! Ez úgy van biztos, hogy a megemelt lapon tenyésztett disznó Izraelben ugyanúgy elveszti tréfli jellegét, ahogy Magyarországon a Nemzeti Bankban tárolt közpénz, ha alapítványba kerül, a közpénz jellegét...

De mivel én nem vagyok más, mint egy egyszerű ámhórec megélhetési diaszpóra-zsidó, aki csak annyit tudok pl. magamról, hogy olyan vagyok, mint akit a bal Soros már régen tép, viszont jelenleg hál' Istennek olyan országban élek, ahol az antiszemitizmusra zéró tolerancia érvényes. A büdös zsidó és ehhez hasonló disztó jelzők a zéró alatt, mínuszban szántanak.

De komolyra véve a szót, felkerestem tudós rabbi-mat, és megkérdeztem tőle, hogy tényleg létezik-e ilyen „joghézag” a halachikus előírásokban. Ő azt felelte nevetve, hogy Izraelben minden lehetséges – és annak az ellenkezője is. Egy biztosan nem: hogy a több ezer éves vallási törvények, amiknek köszönhetően a zsidóság a népek tengerében élve maradt, ilyen irányba változzanak. Egész sor tilalom van a kóser konyhában különböző ételek fogyasztására, és ebben vezető helyen volt, van és lesz a sertés. Ez ugyanolyan sziklaszilárdságú tétel, mint a szombati munkavégzés tilalma. Mosolyogva tette hozzá, hogy

az a jelenség, hogy egyes nem zsidó emberek hétfőtől péntekig sem dolgoznak, már nem vezethető le a halachikus törvényekből. Mivel a tudós rabbi kettős állampolgár, Izraelben is él, hozzátette, hogy sertéshúst eddig is lehetett kapni különböző helyeken. Az étterem megnyitásával semmi forradalmi nincs, és véleménye szerint a sorállás abból ered, hogy a múlt század végén közel egymillió orosz zsidó alijázott Izraelbe, akik 50–60 éven keresztül egyáltalán nem ettek húst hazájukban, itt pedig nem tudnak különbséget tenni kóser és tréfli között.

Én bevallom, mi otthon nem vezetünk kóser háztartást. Ez ered többek között abból, hogy feleségemmel olyan időkben voltunk zsidók, amikor egyszerűen fizikailag volt lehetetlen a kóserág szabályait betartani (pl. egyetlen kóser húsbolt üzemelt Budapesten). Sertéshúst nem eszünk, részben azért, mert a 613 micvéből oly keveset tart be a 21. század zsidó embere, hát ezt legalább betartjuk, részben azért, mert legjobb tudomásom szerint nem a hosszú élet titka. Hálából a sok információért, rabbimnak elmeséltem a pesti aszfaltfolklór egyik gyöngyszemét, ami így hangzik:

Kohn, aki egyébként vallásos zsidó ember, közeledni érzi halálát, és úgy dönt, hogy egy glatt kóser életvitel után egyszer halála előtt „belescap a lecsóba”, és jóllakik sertéshússal. Keres magának egy külvárosi vendéglőt – reménykedve abban, hogy ott ismerős nem jön szembe –, és rendel egy fél mangalicát. A kisvendéglő annak rendje és módja szerint szabályosan tálal: ezüsttálcán jön a mangalica, bőre sörrel bőven locsolva, és szájában az elmaradhatatlan sült alma.

Kohn már a szalvétát tűzi az ing nyakába, kipáját gondosan zsebre gyűrve, és éppen belefogna az élvezkedésbe, amikor pechjére az üvegkirakaton át meglátja őt rabbija, aki ismeretlen okból, de szintén arra járt. A rabbi bemegy, csipőre tett kézzel megáll az asztalnál, és zeuszi tekintettel, dörgő hangon megkérdi: Na Kohn, ezt hogy magyarázod meg?!

Mire a hohmecalásban jeles hittestvérünk nem jön zavarba, és így felel: Rebbe! Hidd el, én nem vétettem semmit vallásunk ellen! Hidd el, nem történt más, mint hogy én rendeltem egy sült almát, és képzeld el, így tálalták!!!

Zsidó Kulturális Fesztivál
Jewish Cultural Festival
BUDAPEST 2017

Szeptember 10. vasárnap 20.00 Dohány utcai Zsinagóga
September 10. sunday 8PM Dohány street Great Synagogue

BUDAPESTTŐL JERUZSÁLEMIG
FROM BUDAPEST TO JERUSALEM

A 100 TAGÚ CIGÁNYZENEKAR & a SABBATHSONG KLEZMER BAND közös koncertje
Joint Concert of 100 MEMBER GYPSY ORCHESTRA & SABBATHSONG KLEZMER BAND

Jegyár: 2900-9900 Ft
Entry ticket: 2900-9900 HUF
www.jegy.hu
061 340 40 40
Facebook: Sabbathsong Klezmer Band
info: 0670 263 2059
zsidokulturalisfesztival.hu

MAGÁNNYOMOZÁS FELSŐFOKON!

***

KOBÁ

DETEKTÍVIRODA:

06-70-647-7766,

www.kobadetektiv.hu